

บรรณานุกรม

ก. เอกสารชั้นต้น (Primary Sources)

1. เอกสารที่ยังไม่ได้ตีพิมพ์

หอสมุดวชิรญาณ. หมายรับสั่งรัชกาลที่ 3 จ.ศ. 1198 เลขที่ 1 ตอนที่ 1 เรื่องประชุมพระราชอาณาเขต.

____. หมายรับสั่งรัชกาลที่ 3 จ.ศ. 1198 เลขที่ 1 ตอนที่ 3 เรื่องประชุมพระราชอาณาเขต.

____. หมายรับสั่งรัชกาลที่ 3 จ.ศ. 1198 เลขที่ 11 ตอนที่ 2 เรื่องประชุมพระราชอาณาเขต.

____. หมายรับสั่งรัชกาลที่ 3 จ.ศ. 1205 เลขที่ 10 ตอนที่ 8 เรื่องจัดเสื่อปูในพระที่นั่งดุสิตให้พระเรียนปรียัติธรรม.

____. หมายรับสั่งรัชกาลที่ 3 จ.ศ. 1206 เลขที่ 6 ตอนที่ 25 เรื่องตั้งน้ำร้อนถวายพระสงฆ์ที่มาเรียนพระปรียัติธรรมบนพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท.

____. หมายรับสั่งรัชกาลที่ 3 จ.ศ. 1208 เลขที่ 2 ตอนที่ 27 เรื่องพระราชทานเงินเดือนให้อาจารย์บอกพระไตรปิฎกตามวัด.

____. หมายรับสั่งรัชกาลที่ 3 จ.ศ. 1213 เลขที่ 32 ตอนที่ 6 เรื่องประกาศวันมหาสงกรานต์.

____. จตหมาย เหตุรัชกาลที่ 3 จ.ศ. 1208 เลขที่ 6 ตอนที่ 83 เรื่องหมายกำหนดการเกณฑ์.

____. หมายรับสั่งรัชกาลที่ 4 จ.ศ. 1214 เลขที่ 54 ตอนที่ 28 เรื่องเสด็จปิดทองพระ.

____. หมายรับสั่งรัชกาลที่ 4 จ.ศ. 1219 เลขที่ 19 เรื่องทรงปรนนิบัติพระสงฆ์สามเณรที่สอบเปรียญบนพระที่นั่งสุทไธสวรรย์.

____. หมายรับสั่งรัชกาลที่ 4 จ.ศ. 1222 เลขที่ 31 ตอนที่ 10 เรื่องพระราชทานเพลิงศพเจ้าราชวงศ์ลำขุน.

____. จตหมาย เหตุรัชกาลที่ 4 จ.ศ. 1213 เลขที่ 80 เรื่องแต่งตั้งและเลื่อนตำแหน่งขุนนางและสมณศักดิ์.

หอสมุดวชิรญาณ. จดหมายเหตุรัชกาลที่ 4 จ.ศ. 1215 เลขที่ 103 เรื่องพระราชบัญญัติห้าม
 คฤหัสถ์คบกับภิกษุสามเณร.

____. จดหมายเหตุรัชกาลที่ 4 จ.ศ. 1216 เลขที่ 107 เรื่องพระบรมราชโองการ เรื่อง
 ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและพระราชอาณาพระชั้นดับ.

____. จดหมายเหตุรัชกาลที่ 4 จ.ศ. 1216 เรื่องร่างสารตราถึงเจ้าเมือง กรมการเมือง
 ต่าง ๆ ให้สืบจับ

เถน	}	บวชเกินกำหนด.
เณร		

____. จดหมายเหตุรัชกาลที่ 4 จ.ศ. 1221 เลขที่ 30 เรื่องประกาศให้ภิกษุสามเณรตั้งอยู่
 ในศีลสังวร.

จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง กรมศิลปากร เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 1/3 ลายพระหัตถ์กรมหมื่น
 สมมตอมรพันธ์ ถึงเจ้าพระยาภาสกรวงศ์.

____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 1/3 ลายพระหัตถ์กรมหมื่นดำรงราชานุภาพ กราบทูลรัชกาลที่
 5 เรื่องขอพระราชทานเรียบเรียงรายงานกรมพระธรรมการ ใน ร.ศ. 108.
 ลงวันที่ 15 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 109.

____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 1/3 ลายพระหัตถ์กรมหมื่นสมมตอมรพันธ์ ถึงเจ้าพระยา
 ภาสกรวงศ์.

____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 1/5 ลายพระหัตถ์กรมหมื่นดำรงราชานุภาพ กราบบังคมทูล
 ที่ 337 ลงวันที่ 7 มกราคม ร.ศ. 109.

____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 1/5 ลายพระหัตถ์กรมหมื่นดำรงราชานุภาพกราบบังคมทูล
 ลงวันที่ 16 กรกฎาคม ร.ศ. 109.

____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 1/22 หนังสือพระยาฤทธิการบดี กราบทูลพระองค์เจ้า
 โสณบัณฑิตย์ ลงวันที่ 26 ธันวาคม ร.ศ. 110.

____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 1/22 หนังสือเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ กราบทูลกรมขุน
 สมมตอมรพันธ์ ลงวันที่ 22 มิถุนายน ร.ศ. 111.

____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 1/24 หนังสือพระยาฤทธิการบดีรายงานการกรมศึกษาธิการ
 ลงวันที่ 4 มีนาคม ร.ศ. 110.

____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 1/25 หนังสือเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ ลงวันที่ 9 กรกฎาคม
 ร.ศ. 119.

- จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง กรมศิลปากร เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 1/25 หนังสือเจ้าพระยา
 ภาสกรวงษ์ กราบบังคมทูลเรื่องพระอุตรคณาภิรักษ์ออกไปจัดการศึกษาและการพระ
 ศาสนาามณฑลบูรพา ลงวันที่ 7 ธันวาคม ร.ศ. 118.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 1/35 พระองค์เจ้ากิติยากรวรลักษณ อธิบดีกรมศึกษาธิการ
 รายงานโรงเรียนต่าง ๆ ลงวันที่ 31 สิงหาคม ร.ศ. 114.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 1/56 หนังสือเจ้าพระยาภาสกรวงษ์ กราบบังคมทูล ลงวันที่
 1 กันยายน ร.ศ. 118.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 2/1 พระบรมราชโองการเรื่องตั้งโรงเรียนในกรุงและ
 หัวเมือง.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 2/2 ตรวจและจัดโครงการศึกษา.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 2/3 รายงานความเห็นพระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์ที่จะจัดการศึกษา
 ของนักเรียนสยามให้เจริญขึ้นกว่าแต่ก่อน วันที่ 18 เมษายน ร.ศ. 117.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 2/5 สำเนาลายพระหัตถ์กรมหมื่นวชิรญาณวโรรส
 ลงวันที่ 2 มกราคม ร.ศ. 214.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 2/5 หนังสือเจ้าพระยาภาสกรวงษ์ กราบบังคมทูล
 "โครงการแผนการศึกษาในกรุงสยามของกรมศึกษาธิการ" ลงวันที่ 21 มิถุนายน
 ร.ศ. 117.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 2/5 โครงการศึกษา (21 มิถุนายน ร.ศ. 117 - 29
 กันยายน ร.ศ. 129) หนังสือเจ้าพระยาภาสกรวงษ์ กราบทูลกรมหมื่นสมมตอมรพันธุ์
 ที่ 39/1038 ลงวันที่ 21 มิถุนายน ร.ศ. 117.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 3/4 หนังสือเจ้าพระยาภาสกรวงษ์ กราบทูลกรมหมื่นสมมตอมร
 พันธุ์ ที่ 55/4053 ลงวันที่ 11 กันยายน ร.ศ. 115.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 3/4 สำเนาพระราชหัตถ์เลขมาถึงเจ้าพระยาภาสกรวงษ์
 ลงวันที่ 14 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 120.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 3/13 พระราชหัตถ์เลขมาถึงกรมหมื่นวชิรญาณวโรรส ลงวันที่
 26 มกราคม ร.ศ. 127.

จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง กรมศิลปากร. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 3/13 ลายพระหัตถ์
กรมหมื่นวชิรญาณวโรรส กราบบังคมทูลขอแก้ไขการสอบพระรามัญ.

- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 3/13 รายงานการสอบปริยัติธรรม ร.ศ. 127.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 3/33 หนังสือเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ กราบทูลกรมหมื่น
สมมตอมรพันธ์ ที่ 53/11294 ลงวันที่ 20 มีนาคม ร.ศ. 114.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 3/33 ลายพระหัตถ์กรมหมื่นวชิรญาณวโรรส ที่ 4054 ถึง
เจ้าพระยาภาสกรวงศ์ ลงวันที่ 20 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 114.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 3/33 ร่างกฎข้อบังคับสำหรับการแปลปริยัติธรรมในสนาม
ร.ศ. 117.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 3/33 หนังสือเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ กราบบังคมทูล ที่ 160/
6728 ลงวันที่ 25 มกราคม ร.ศ. 117.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 3/33 หนังสือเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ กราบบังคมทูล
ที่ 170/7064 ลงวันที่ 11 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 117.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 3/37 ร่างพระราชปุจฉาเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ ทูลเกล้าฯ
ถวายรัชกาลที่ 5.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 3/37 หนังสือเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ กราบทูล กรมขุนสมมต
อมรพันธ์ ที่ 253 ลงวันที่ 15 มีนาคม ร.ศ. 119.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 3/37 หนังสือเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ กราบบังคมทูล ลงวันที่
13 พฤศจิกายน ร.ศ. 119.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 3/37 หนังสือเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ กราบบังคมทูล
ที่ 185/4621 ลงวันที่ 14 ธันวาคม ร.ศ. 119.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 5/1 รายงานมหาธาตุวิทยาลัย จำนวนพระสงฆ์และสามเณร
เล่าเรียนพระปริยัติธรรมใน ร.ศ. 109.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 5/2 ฎีกาที่ 1 ชื่อว่าพระราชบัญญัติ เป็นประเพณีสำหรับ
มหาธาตุวิทยาลัย.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 5/2 หนังสือเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ กราบทูลกรมหมื่นสมมต
อมรพันธ์ ลงวันที่ 4 มิถุนายน ร.ศ. 111.

จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง กรมศิลปากร. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 5/2 สำเนาพระราช

หัตถเลขาคอบเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ ที่ 408/111 ศ. 5 ลงวันที่ 27 สิงหาคม
ร.ศ. 111.

____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 5/2 หนังสือพระอินทรประสิทธิ์ศรี ผู้ว่าราชการเมือง
อินทบุรีย์ กราบทูลกรมหมื่นดำรงราชานุภาพ.

____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 5/4 หนังสือเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ กราบทูลกรมหมื่นสมมต
อมรพันธ์ ลงวันที่ 23 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 112.

____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 5/4 ลายพระหัตถ์กรมหมื่นวชิรญาณวโรรส รายงานเรื่อง
การจัดการมหามกุฏราชวิทยาลัย ลงวันที่ 13 พฤษภาคม ร.ศ. 113.

____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 5/4 สำเนารายงานพระธรรมไตรโลกาจารย์ นายแห่ง
มหามกุฏราชวิทยาลัย ในปี 3 อานถวายกรมหมื่นวชิรญาณวโรรส สำเนาที่ 4570
ลงวันที่ 1 ตุลาคม ร.ศ. 115.

____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 5/4 ลายพระหัตถ์กรมหมื่นวชิรญาณวโรรสถึงเจ้าพระยา
ภาสกรวงศ์ ที่ 4581 ลงวันที่ 2 ตุลาคม ร.ศ. 115.

____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 5/4 หนังสือเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ กราบบังคมทูลขอ
พระราชทานครูสอนภาษาอังกฤษ และสันสกฤต ร.ศ. 115.

____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 5/4 สำเนารายงานของพระไตรโลกาจารย์ นายของ
มหามกุฏราชวิทยาลัย รายงานกิจการมหามกุฏราชวิทยาลัย ในขอบปีที่ 2 ร.ศ. 114.

____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 5/4 หนังสือเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ กราบบังคมทูล
ที่ 140/8555 ลงวันที่ 26 มีนาคม ร.ศ. 116.

____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 5/6 หนังสือเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ กราบทูลกรมหมื่นสมมต
อมรพันธ์ ที่ 77/4797 ลงวันที่ 13 ตุลาคม ร.ศ. 115.

____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 5/7 หนังสือเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ กราบทูลกรมหมื่นสมมต
อมรพันธ์ ที่ 82 ลงวันที่ 20 ตุลาคม ร.ศ. 115.

____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 5/9 ลิชิตสมเด็จพะพุทธโฆษาจารย์ วัดราชบูรณะ
ลงวันที่ 27 ตุลาคม ร.ศ. 115.

จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง กรมศิลปากร. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 5/31 ข้ออาบัติของ
มหามกุฏราชวิทยาลัย.

- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 6/56 วัดเบญจมบพิตร.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 6/62 พระราชหัตถเลขารัชกาลที่ 6 ลงวันที่ 2 กรกฎาคม
ร.ศ. 119.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 6/64 เรื่องตั้งหอพุทธศาสนะสังคหะ.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 6/112 พระราชหัตถเลขาถึงพระธรรมวโรดม ลงวันที่ 3
กรกฎาคม ร.ศ. 127.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 6/112 สำเนาพระราชหัตถเลขาถึงพระอมรโมฬี ลงวันที่
3 กันยายน ร.ศ. 127.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 6/113 พระราชหัตถเลขา ลงวันที่ 5 มีนาคม ร.ศ. 127.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 12/8 รายงานการประชุมพิเศษ วันที่ 26 กันยายน ร.ศ.
117.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 12/8 หนังสือเจ้าพระยาวิเชียรตวงศ์วิไลกร เสนาบดีกระทรวง
ธรรมการ กราบบังคมทูลรัชกาลที่ 5.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 12/8 สำเนารายงานการจัดการพระศาสนาและการคณะ
การศึกษาในมณฑลพายัพ ร.ศ. 125.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 12/10 สำเนารายงานการตรวจการศึกษามณฑลชุมพร ใน
ร.ศ. 118.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 12/13 หนังสือเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ กราบบังคมทูล
รัชกาลที่ 5 ลงวันที่ 25 กันยายน ร.ศ. 119.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 12/13 ลายพระหัตถ์กรมหมื่นวชิรญาณวโรดม กราบบังคมทูล
ที่ 69 ลงวันที่ 22 สิงหาคม ร.ศ. 118.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 19/6 บัญชีจำนวนพระไตรปิฎกที่จะพระราชทานตามพระ
อาราม ทั้งในกรุงและหัวเมืองกับตู้สำหรับพระไตรปิฎก ที่ 5639 ร.ศ. 112.

จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง กรมศิลปากร. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 45/15 รายงานการศึกษาและการศาสนาของพระอมรารักษ์ชิต ผู้อำนวยการศึกษามณฑลปราจีนบุรี กราบจุลกรมหมื่นวชิรญาณวโรรส ลงวันที่ 5 กันยายน ร.ศ. 118.

____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 53/1 หนังสือพระยาวิกรมการบดี กราบบังคมทูล เรื่องการจัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูฝั่งตะวันตก ร.ศ. 122.

____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 3.2/2 โรงเรียนฝึกหัดครูฝั่งตะวันตก.

____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ. 53.6/1 หนังสือพระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์ ลงวันที่ 13 กันยายน ร.ศ. 123.

____. เอกสารรัชกาลที่ 6 ศ. 1/1 รายงานประชุมข้าหลวงเทศาภิบาล แผนกกระทรวงธรรมการ วันที่ 22 กันยายน ร.ศ. 131.

____. เอกสารรัชกาลที่ 6 ศ. 10/12 รายงานประชุมเจ้าคณะมณฑล จัตระเยียบการพระศาสนาหัวเมืองประชุมวันที่ 22 กันยายน ร.ศ. 131.

____. เอกสารรัชกาลที่ 6 ศ. 11/3 ลายพระหัตถ์สมเด็จพระมหาสมเด็จเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ขอพระบรมราชานุญาต เลิกธรรมเนียมให้นักเรียนมีผู้รับรอง เข้าแปลหนังสือในสนามหลวง ลงวันที่ 1 มีนาคม ร.ศ. 129.

____. เอกสารรัชกาลที่ 6 ศ. 11/4 สมเด็จเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ขอพระบรมราชานุญาต เลิกการแปลปริยัติธรรมในภาษารามัญ.

____. เอกสารรัชกาลที่ 6 ศ. 11/7 หนังสือพระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์ กราบบังคมทูล รัชกาลที่ 6 ที่ 538/8118 ลงวันที่ 21 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 130.

____. เอกสารรัชกาลที่ 6 ศ. 11/7 ลายพระหัตถ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงเห็นควร เลิกการสอบไล่ปริยัติธรรมแก่พระภิกษุสามเณรรามัญในภาษารามัญ.

____. เอกสารรัชกาลที่ 6 ศ. 11/11 รายงานประชุมมหาเถรสมาคม เรื่องกำหนดองค์ของสามเณรธรรม วันที่ 4 มีนาคม ร.ศ. 130.

____. เอกสารรัชกาลที่ 6 ศ. 11/11 หนังสือพระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์ กราบบังคมทูล ลงวันที่ 28 มีนาคม ร.ศ. 130.

- จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง กรมศิลปากร. เอกสารรัชกาลที่ 6 ศ. 12/13 หนังสือพระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์ กราบบังคมทูล ที่ 332/8111 ลงวันที่ 15 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 131.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 6 ศ. 12/14 รายงานสอบความรู้บำเพ็ญและธรรมของสนามหลวง ใน ศก 2455.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 6 ศ. 12/16 รายงานสอบความรู้บำเพ็ญและธรรมของสนามหลวง ใน ศก 2456.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 6 ศ. 12/17 ลายพระหัตถ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ถึงเจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี ที่ 87/348 ลงวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2456.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 6 ศ. 12/18 รายงานสอบความรู้บำเพ็ญและธรรมของสนามหลวง ในปี พ.ศ. 2457.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 6 ศ. 12/19 รายงานสอบความรู้บำเพ็ญและธรรมของสนามหลวง ในปี พ.ศ. 2459.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 6 ศ. 12/20 รายงานสอบความรู้บำเพ็ญและธรรมของสนามหลวง ในปี พ.ศ. 2460.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 6 ศ. 12/21 รายงานสอบความรู้บำเพ็ญและธรรมของสนามหลวง ในปี พ.ศ. 2461.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 6 ศ. 14/9 ทำเนียบสมณศักดิ์ลายพระหัตถ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ถึงพระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์ ลงวันที่ 11 ตุลาคม ร.ศ.131.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 6 ศ. 14/23 หนังสือเจ้าพระยาธรรมา กราบบังคมทูล ลงวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2467.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 6 - 7 ศ. 2/3 พระราชหัตถเลขาของสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี เสนาบดีกระทรวงศึกษาธิการ ที่ 2/89 ลงวันที่ 11 มกราคม พ.ศ. 2468.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 6 - 7 ศ. 2/4 สำเนาพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องพระราชบัญญัติประถมศึกษา.

จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง กรมศิลปากร. เอกสารรัชกาลที่ 6-7 ศ.2/10 ประกาศเรื่อง
ให้พระภิกษุสั่งสอนจรรยาตามโรงเรียน.

2. เอกสารที่ตีพิมพ์แล้ว

ก. แถลงการณ์คณะสงฆ์

"รายงานประชุมเจ้าคณะมณฑล พ.ศ.2455." แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 1 พ.ศ.2456 :
34-40 .

"คำชี้แจงแก่เถรสมาคมในเรื่องกำหนดองค์สาม เณรผู้ธรรม." แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 1
พ.ศ.2456 : 128 .

"ตรวจการคณะสงฆ์ในเมืองอุทัยธานี." แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 2 พ.ศ.2457 : 404 .

"ประกาศเลิกแปลบาลีด้วยปากใช้เขียนแทน." แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 3 พ.ศ.2458 :
531-533 .

"รายงานการสอบความรู้ของคณิกธรรมในต่างจังหวัด พ.ศ.2458." แถลงการณ์คณะสงฆ์
เล่ม 4 พ.ศ.2459 : 191 .

"ประกาศให้ผู้เข้าสอบบาลีประโยค 4 สอบความรู้อักษรขอมก่อน." แถลงการณ์คณะสงฆ์
เล่ม 5 พ.ศ.2460 : 289 .

"ประกาศยกเลิกประโยคคณิกธรรม 1 ในสนามมณฑลและสนามจังหวัด." แถลงการณ์คณะสงฆ์
เล่ม 5 พ.ศ.2460 : 351-352 .

"พระมหาสมณศาสน์ถึงพระราชาคณะเจ้าคณะมณฑลอุบลราชธานี." แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 6
พ.ศ.2461 : 119 .

✓ "ประกาศให้ผู้เข้าสอบบาลีประโยค 3 สอบความรู้ภาษาไทยก่อน." แถลงการณ์คณะสงฆ์
เล่ม 6 พ.ศ.2461 : 303-305 .

"พระมหาสมณศาสน์ถึงพระวิเชียรกรวี." แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 7 พ.ศ.2462 : 96-97

"พระมหาสมณศาสน์ถึงพระราชาคณะเจ้าคณะมณฑลอุบลราชธานี." แถลงการณ์คณะสงฆ์
เล่ม 7 พ.ศ.2462 : 114-115 .

"แจ้งความเนื่องด้วยเรื่องภิกษุถูกเกณฑ์เป็นทหาร." แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 7 พ.ศ.
2462 : 207-209 .

- "พระมหาสมณศาสน์ถึงหม่อมเจ้าสุฤติเดช สมุหเทศาภิบาลมณฑลจันทบุรี." แถลงการณ์
คณะสงฆ์ เล่ม 7 พ.ศ.2462 : 315 .
- "พระมหาสมณศาสน์ถึงพระราชสุธี." แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 8 พ.ศ.2463 : 316
- "รายงานสอบธรรมชั้นตรีในสนามมณฑลภูเก็ต ประจำ พ.ศ.2465." แถลงการณ์คณะสงฆ์
 เล่ม 10 พ.ศ.2465 : 200-201 .
- "ลายพระหัตถ์ตอบพระธรรมไตรโลกาจารย์." แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 12 พ.ศ.2467 :
 493 .
- "ลายพระหัตถ์ตอบพระเทพกวี." แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 12 พ.ศ.2467 : 263-264
- "รายงานสอบธรรมชั้นตรีในสนามมณฑลนครสวรรค์." แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 12 พ.ศ.
 2467 : 391-392 .
- "รายงานสอบธรรมชั้นตรีในสนามมณฑลอุบลราชธานี ประจำ พ.ศ.2467." แถลงการณ์
คณะสงฆ์ เล่ม 13 พ.ศ.2460 : 10 .
- "รายงานสอบธรรมชั้นตรีในสนามมณฑลภูเก็ต." แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 16 พ.ศ.
 2471 : 106-107 .
- "ประกาศเรื่องให้ภิกษุทำการสั่งสอนจรรยาตามโรงเรียน." แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 16
 พ.ศ.2471 : 227 และ 348-352 .
- "ประกาศกระทรวงธรรมการ แผนกรมธรรมการ." แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 17
 พ.ศ.2472 : 289-290 .
- "ประกาศอนุญาตให้ฆราวาสเข้าสอบไล่วิชานักธรรม." แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 17 พ.ศ.
 2472 : 386-387 .
- "รายงานสอบธรรมชั้นตรีมณฑลพายัพ." แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 17 พ.ศ.2472 :
 565-567 .
- "รายงานสอบธรรมชั้นตรีในมณฑลปัตตานี." แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 18 พ.ศ.2473 :
 132-135 .
- "รายงานสอบธรรมชั้นตรีในสนามมณฑลพายัพ." แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 18 พ.ศ.
 2473 : 492 .
- "ประกาศเพิ่มบุรพภาค เบ็ญญธรรม 6." แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 19 พ.ศ.2474 :
 782-783 .

- "ประกาศเลิกบูรพาคบาสีประโยค 6." แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 20 พ.ศ.2475 :
450-451 .
- "แจ้งความกระทรวงธรรมการ แผนกกรมธรรมการ." แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 20
พ.ศ.2475 : 467-468 .
- "รายงานสอบธรรมสนามหลวงมณฑลพิษณุโลก." แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 21 พ.ศ.2476 :
327-328 .
- "เรื่องขอทำการอบรมครู (สำหรับพระภิกษุ)." แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 21 พ.ศ.2476 :
76-80 .
- "สำเนาความเห็นของบุคคล." แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 22 พ.ศ.2477 : 589-594 .
- "เรื่องการจัดอบรมครู." แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 22 พ.ศ.2477 : 719-723 .
- "ประกาศห้ามภิกษุไม่ให้เข้าสอบแข่งขันเพื่อรับราชการ และการอาชีพอย่างคฤหัสถ์."
แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 24 พ.ศ.2479 : 187 .
- "คำถาม-คำตอบข้อข้องใจ เกี่ยวกับงานกรมธรรมการ." แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 24
พ.ศ.2479 : 606-613 .
- "รายงานประชุมมหาเถรสมาคม ครั้งที่ 22 17 กันยายน พ.ศ.2479." แถลงการณ์
คณะสงฆ์ เล่ม 25 พ.ศ.2480 : 9-10 .
- "ระเบียบบำรุงการศึกษาปริยัติธรรม พ.ศ.2481." แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 26
พ.ศ.2481 : 306-314 .
- "ประกาศให้พระภิกษุสามเณร เรียนพระธรรมวินัย." แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 26
พ.ศ.2481 : 780 .
- "เรื่องสอบนักธรรมสนามหลวง ปี พ.ศ.2483." แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 28
พ.ศ.2483 : 963 .
- "รายงานการสอบบาลีสนามหลวง พ.ศ.2485." แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 30
พ.ศ.2485 : 560-561 .
- "ประกาศตั้งสภาการศึกษาของคณะสงฆ์." แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 30 พ.ศ.2485 :
599-602 .

"การเทียบวิทยะฐานะนักธรรม เปรียญ." แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 32 พ.ศ.2487 : 48

"ข่าวการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ไทย." แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 34 พ.ศ.
2489 : 198 .

"เรื่องวิธีหาทุนบำรุงการศึกษาพระปริยัติธรรม." แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 35 พ.ศ.
2790 : 160-163 .

"ประกาศใช้ระเบียบมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย." แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 36 พ.ศ.
2491 : 114-116 .

ข. ราชกิจจานุเบกษา

"พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง พ.ศ.2476." ราชกิจจานุเบกษา
เล่มที่ 50 วันที่ 20 มีนาคม พ.ศ.2476 .

"รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 2/2483 (สามัญ) สมัยที่ 2." ราชกิจจานุเบกษา
เล่มที่ 57 วันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ.2483 .

ข. เอกสารชั้นสอง (Secondary Sources)

1. เอกสารภาษาไทย

ก. หนังสือภาษาไทย

กริสโวลด์. อเล็กซานเดอร์ ซี. พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้ากรุงสยาม. แปลโดย
มจ. สุภัทรทิศ ดิศกุล [ม.ป.ท., ม.ป.ป.] (มจ. จงจิตรถนอม ดิศกุล ทรง
พิมพ์โดยเสด็จพระราชกุศลในมหามงคลสมัยชนมายุเสมอด้วยสมเด็จพระราชบิดา
29 สิงหาคม 2508)

กฤษณา เกษมศิลป์. นาสนันทาแห่งกรุงสยาม หรือมหาธาตุ 200 ปี. กรุงเทพฯ : บพิธ
การพิมพ์, 2524. (มูลนิธิศิษย์มหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ จัดพิมพ์ ร่วม ฉลอง
กรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พ.ศ. 2525).

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตั้งแต่ พ.ศ. 2417 - 2453. พระนคร : โรงพิมพ์สถานสงเคราะห์หญิงปากเกร็ด, 2510. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ม.ร.ว.ทองเถา ทองแถม 18 ธันวาคม 2510).

..... . เอกสารเรื่องการจัดการศึกษาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2511. (พิมพ์เนื่องในโอกาสครบ 100 ปี นับแต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสวยราชย์ 1 ตุลาคม 2511). เฉลิม อยู่เวียงไชย. สมัยกรุงธนบุรี สมัยรัตนโกสินทร์. เอกสารนิเทศการศึกษา ฉบับที่ 131 หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2516. ชัยอนันต์ สมุทวาณิช และชุตติยา กรรณสูตร (รวบรวม). เอกสารการเมืองการปกครองของไทย. กรุงเทพฯ : โครงการตำราสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2518.

ชาย โพธิ์สิตา. มหาวิทยาลัยสงฆ์ในสังคมไทย การศึกษาบทบาทของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : สหประชาพาณิชย์, 2522 (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจัดพิมพ์เนื่องในงานอนุสรณ์ครบรอบ 90 ปี แห่งการสถาปนามหาธาตุวิทยาลัย-มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 8 - 11 พฤศจิกายน 2522).

ชื่น ยอดเสริม. พระประวัติสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2514. (พิมพ์ในงานมหาสมณานุสรณ์ ครบ 50 ปี แต่วันสิ้นพระชนม์แห่งสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส วันที่ 1 - 7 สิงหาคม พ.ศ. 2514).

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. ความทรงจำ. พระนคร : แพร่วิทยา, 2514.

..... . ประชุมพระนิพนธ์เกี่ยวกับตำนานทางพระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2514. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพระราชคุณาธาร (ผล ชินปุตโต) ณ ฌาปนสถานวัดพระพิเรนทร์ วันที่ 21 มีนาคม 2514.)

..... . ประชุมพระนิพนธ์เบ็ดเตล็ด. กรุงเทพฯ : เจริญอักษรการพิมพ์, 2514.

..... . ประติษฐานพระสงฆ์สยามวงศ์ในสังกาทวีป. พระนคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2503.

- _____ . ประวัติวัดมหาธาตุ. พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2461.
- _____ . 42 พระประวัติบุคคลสำคัญ. พระนคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2509.
- _____ . มูลเหตุแห่งการสร้างวัดในประเทศไทย. พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2471. (พิมพ์แจกในงานกรฐินพระราชทานสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ).
- อนิต อยู่โพธิ์. ตำนานสมณศักดิ์พระวันรัตและสมเด็จพระราชาคณะผู้ทรงสมณศักดิ์ สมเด็จพระวันรัตในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : ศิวพรการพิมพ์, 2516 .
- ธำรงค์ดี อายุวัฒน์. สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. 2 เล่ม. ฉบับกรรมการศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรรมการศาสนา, 2516 .
- เนตรนภิส นาควิริยะ, ปิยนานุนาน และจุลทัศน์ พยาฆรานนท์. วัดในกรุงเทพฯ : การเปลี่ยนแปลงในรอบ 200 ปี (พ.ศ. 2325 - 2525). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525 .
- บุญเย็น วอทอง. มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง : กำเนิดและความเกี่ยวข้องกับระบอบประชาธิปไตย. พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2512.
- แบลสตัน, จอห์น และเบ็นดา, เฮนรี เจ. ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้สมัยใหม่ แปลโดย ภรณี กาญจนันธุ์ และชื่นจิตต์ อ่ำไพพรรณ. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2521.
- ปรีดิธรรมธาดา, พระยา. (แพ ตาละลักษณ์). โบราณศึกษา. พระนคร : โรงพิมพ์สามมิตร, 2515. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พ.ต. หลวงบรรหารศุภวาท ณ ฌาปนสถานกองทัพบก ณ วัดโสมนัสวรวิหาร 6 มีนาคม 2515).
- พระประวัติสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (จวน อุฏฐายีมหาเถร) สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก. พระนคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2515 (พิมพ์โดยเสด็จพระราชกุศลในงานพระราชทานเพลิงศพ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2515).

พระมหาสำรอง โสภณญาโน. "มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งคณะสงฆ์
ไทยในพระบรมราชูปถัมภ์" ใน มหาธาตุวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
หน้า 1 - 30. กรุงเทพฯ : สหประชาพาณิชย์, 2522.

พระมหาอดิศร ภิรสีโล. คำบรรยายประวัติการศึกษาคณะสงฆ์ไทยโดยสังเขป. เอกสารอัด
สำเนา.

พระราชปูจฉาในชั้นกรุงรัตนโกสินทร์ ตั้งแต่รัชกาลที่ 1 - รัชกาลที่ 5. 2 เล่ม . พระนคร
: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2513.

พระราชวรเมณี. "บทนำ" ใน มหาวิทยาลัยสงฆ์ในสังคมไทย การศึกษาบทบาทของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : สหประชาพาณิชย์, 2522.

พระศรีวิสุทธิโมลี. "พระพุทธศาสนากับการศึกษาในอดีต" ในประชุมทางวิชาการเรื่อง
พระพุทธศาสนากับการศึกษาในประเทศไทย เนื่องในโอกาสศึกษาระหว่างชาติ
พ.ศ. 2513 ณ ห้องประชุมหอสมุดแห่งชาติ ทำวาสุกรี ระหว่างวันที่ 24 - 26
สิงหาคม 2513.

พิทยलगพฤติยากร, พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่น. ประวัติพุทธศาสนาในสยาม. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2522.

อัตตชีวประวัติ กรมหมื่นพิทยलगพฤติยากร. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ท่าพระจันทร์,
2517. (พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยलगพฤติยากร ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส 15 ธันวาคม
พ.ศ. 2517)

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ประวัติและผลงานของพระมหาเถระฝ่ายมหานิกายผู้เป็น
กำลังสำคัญในสมัยของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส.
พระนคร : กรุงสยามการพิมพ์, 2514 (พิมพ์เนื่องในงานมหาสมณานุสรณ์
ครบรอบ 50 ปี แต่ปีสิ้นพระชนม์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณ
วโรรส วันที่ 1 - 7 สิงหาคม พ.ศ. 2514).

ศิลปากร กรม, เรื่องกฎหมายตราสามดวง. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดอุดมศึกษา, 2521.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2435 - 2507. กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์คุรุสภา, 2507. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในวันครบรอบ เจ็ดสิบสองปีของกระทรวง
ศึกษาธิการ 1 เมษายน 2507).

สมเด็จพระญาณสังวร. ธรรโมวาท. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2518.

(มหามกุฏราชวิทยาลัยโดยเสด็จพระราชกุศลในงานพระราชทานเพลิงศพ มล. เดช
สนิทวงศ์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 17 ธันวาคม
พ.ศ. 2518).

มหามกุฏราชวิทยาลัย. แถลงการกิจการของสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรม

ราชูปถัมภ์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2489 - 2514. พระนคร : พุทธอุปถัมภ์การพิมพ์, 2514.

. ประวัติมหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์. พระนคร : โรงพิมพ์มหามกุฏ
ราชวิทยาลัย, 2521. (พิมพ์ในงานฉลองครบรอบ 84 ปี มหามกุฏราชวิทยาลัย
ในพระบรมราชูปถัมภ์ 1 - 5 ตุลาคม พ.ศ. 2521).

. พระพุทธศาสนาประวัติระหว่าง 2,500 ปีที่ล่วงมาแล้ว. 2 เล่ม. พระนคร :

โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2513.

ริกส์, เฟรด ดับลิว. การปรับตัวเข้าสู่ยุคใหม่ของสยามและพม่าแปลโดยอมรโสภณ วิเศษรุจวงศ์

และเอกวิทย์ ณ ถลาง ภาควิชาประวัติศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, 2519.

วชิรญาณวโรรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา. ตำนานวัดบวรนิเวศวิหาร. พระนคร

: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2465.

. ประมวลพระนิพนธ์พระราชหัตถเลขา-ลายพระหัตถ์. พระนคร : พุทธอุปถัมภ์
การพิมพ์, 2514. (ธนาคารศรีอยุธยาจำกัดพิมพ์ในงานมหาสมณานุสรณ์ครบ 50 ปีแต่
วันสิ้นพระชนม์แห่งสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส 1-7 สิงหาคม
2514).

~~วชิรชัย~~ มูลศิลป์. การปฏิรูปการศึกษาในรัชกาลที่ 5. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์

แห่งประเทศไทย, 2516.

เวลลา, วอลเตอร์. เอฟ. แผ่นดินพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว. แปลโดย นิจ ทองโสภิต กรุงเทพฯ

: โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2514.

ศิลปากร, กรม. พระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม 2 กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, 2516 .

ลูชีพ บุญญาภาพ. พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2524 .

เสงี่ยม คุมพวาส. สมเด็จพระสังฆราชสมัยจักรีวงศ์. พระนคร : สำนักพิมพ์รวมสาสน์, 2508 .

สิริวัฒน์ คำวันสา. สงฆ์ไทยใน 200 ปี.2 เล่ม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศรีอนันต์, 2524.

เสฐียรโกเศศ. ชีวิตชาวไทยสมัยก่อน. พระนคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2510.

เสถียร ศก โสภณ. พุทธศาสนากับพระมหากษัตริย์ไทย. พระนคร : สำนักพิมพ์ คลังวิทยา, 2505.

* เสาวนา พูนพัฒน์ผล. การศึกษาและการดำรงสมณเพศของสงฆ์ไทย. รายงานการวิจัยฉบับที่ 4 ของภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ม.ป.ท, 2525

อดิน รัตพันธ์. สังคมไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2325 - 2416. แปลโดย ม.ร.ว. ประกายทอง สิริสุข และพรณี สรวงบุญมี. พระนคร : โรงพิมพ์พิมพ์เกษตร, 2521

ข. บทความจากวารสาร

ณรงค์ พ่วงพิศ. "พุทธศาสนากับการเมืองในประวัติศาสตร์ไทยบางตอน". วารสารประวัติศาสตร์ 1 (มกราคม - เมษายน 2523) : 5 - 31.

พระมหาอุทัย พุทธวงโส. "การศึกษาปริยัติธรรม". สังคมศาสตร์ปริทัศน์ 4 (ธันวาคม 2509) : 53 - 65

ชัยอาจ, เดวิด เค. "คณะสงฆ์เป็นเครื่องยกฐานะในสังคมไทยโบราณ". วารสารศิลปากร 10 (พฤษภาคม 2509) : 41 - 48.

วิบูลย์ ภักดิ์มงคล. "พระบรมราชาไชบายในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเรื่องคณะสงฆ์". ธรรมศาสตร์ 1 (มิถุนายน - ตุลาคม 2515) : 83 - 101.

สมบัติ จันทร์วงศ์. "พระญาจักรพรรดิราชาในไตรภูมิพระร่วง : ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับความหมายทางการเมือง". วารสารประวัติศาสตร์ 1 (มกราคม - เมษายน 2522) : 13 - 25 .

"สัมภาษณ์พระยาอุตรธานี". สังคมศาสตร์ปริทัศน์. 4 (มิถุนายน - สิงหาคม 2509) : 80 - 81 .

ค. วิทยานิพนธ์

จรรยา แสนจิตต์. "นโยบายและการจัดการอาชีวศึกษาของไทยระหว่าง พ.ศ. 2441 - 2474" วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524 .

จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ. "สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ กับกระทรวงมหาดไทย". วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2506 .

นันทนา วัฒนสุข. "บทบาทของสมเด็จพระมหาสมณเจ้าในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เกี่ยวกับการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา". วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516 .

นิตยา วงศ์วิวัฒน์. "พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา". วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524 .

แน่นน้อย ติตติรานนท์. "เสนาบดีกระทรวงธรรมการในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2519 .

พาสณา กิจถาวร. "บทบาทของคณะสงฆ์ในการจัดการศึกษาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว" วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524 .

พิมพ์ร่ำไพ เปรมสมิทธิ์. "ความสัมพันธ์ทางพระพุทธศาสนาระหว่างไทยกับลังกาตั้งแต่รัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ จนถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว" วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2525 .

มยุรี นกยูงทอง. "ปัญหาเศรษฐกิจในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (2468-2477)". วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.

วารุณี โอสถารมย์. "การศึกษาในสังคมไทย (พ.ศ. 2411 - 2475)". วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524.

อัจฉรา กาญจนมัย. "การฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. 2325-2354)". วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.

2. เอกสารภาษาอังกฤษ

Zack, Stephen J. Buddhist Education Under Prince Wachirayan Warorot
: Cornell University, 1977.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นางอุษา ชัยโชติชัย สำเร็จปริญญาการศึกษาบัณฑิต เกียรตินิยมอันดับ ๒ จาก
วิทยาลัยวิชาการศึกษา ปทุมวัน เมื่อปีการศึกษา 2513 และเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญามหา-
บัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา
2521 ปัจจุบันเป็นอาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ วิทยาลัยครุนครปฐม จังหวัดนครปฐม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย